

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

FETHULLAHCİ TERÖR ÖRGÜTÜNÜN (FETÖ / PDY) 15 TEMMUZ 2016 TARİHLİ
DARBE GİRİŞİMİ İLE BU TERÖR ÖRGÜTÜNÜN FAALİYETLERİNİN TÜM
YÖNLERİYLE ARAŞTIRILARAK ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLERİN
BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU

SAYIN BAŞKANLIĞI'NA

ANKARA

İLGİ: Komisyonun 15.12.2016 gün ve 89131878-130.02-72462 sayılı "Bilgilendirme
Talep" yazısı

İlgi sayılı yazıya ekli listedeki sıralı soruların yazılı olarak cevaplandırılmasının
talep edilmesi üzerine hazırladığım yazılı cevaplar eklenmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim. 03.01.2017

Prof. Dr. Tansu Çiller

Türkiye Cumhuriyeti 50, 51 ve

52'nci Hükümetlerin Başbakanı

1. ve 2. Sorular:

1. Soru:

Başbakan Yardımcılığı görevini yürüttüğünüz Refah-Yol Hükümetine yönelik olarak FETÖ yayın organı Zaman gazetesinde manşetten verilen "beceremediniz artık bırakıp gidin çağrısını" nasıl değerlendirdiğiniz? Ayrıca bu durumu 15 Temmuz sonrası ortaya çıkan gerçekler ışığında geriye dönük olarak nasıl değerlendirirsiniz? FETÖ'nün 28 Şubat Sürecindeki tutumu ve rolü hakkındaki kanaatiniz nedir? Sözkonusu manşetle hükümete karşı olduğunu ilan ettiği dönemde kendisiyle bu bağlamda herhangi bir görüşmeniz oldu mu? Görüşünüzse, aranızda nasıl bir konuşma geçti?

2. Soru:

Klasik darbelerden çok farklı olan ve iktidarda bulunduğunuz dönemde gerçekleşen 28 Şubat post modern darbesinin gerçekleşmesinde Fetullah Gülen ve gizli yapılanmasının etkilerine yönelik görüşlerinizi paylaşır mısınız?

1. ve 2. Soruların Cevabı:

Zaman Gazetesi'nin söz konusu manşeti tarafımdan o günün şartlarında basın özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmiştir. Ancak geriye baktığım zaman FETÖ'nün duruşunun basın özgürlüğü dışında bir yanı olduğu kanaatine vardım.

28 Şubat süreci bir darbedir. Ancak ezber bozan bir darbedir. Çünkü darbelerin tank ve tüfikle yapıldığı bir geçmiş tecrübesine şartlanmış bir tarihi refleks mevcuttur. Oysa bu darbe sade silahlı güçlerin değil, silahlı ve silahsız güçlerin birlikte oluşturdukları bir alanda, bir süreç olarak yaşanmıştır. Yani bir kesit değil, zamana yayılmış bir süreçtir. Sonuç itibariyle Milletin seçimlerle getirdiği Meclis çoğunluğu azınlığa, Milletin azınlık yaptığı ise iktidara taşınmıştır.

Bunu yapan silahlı ve silahsız güçlerden oluşan bir koalisyondur. 28 Şubat sürecinde kimi siyasiler, kısmen dönemin Cumhurbaşkanı, askeri cenahın kimi mensupları, kimi yargı mensupları, kimi genel başkanlar, kimi Sivil Toplum Örgütleri, kimi basın, bir koalisyon görüntüsü ile hareket etmişler ve milletin seçtiği çoğunluğun oluşturduğu Refahyol Hükümetini sonlandırma çalışmaları yaparak bir azınlığı iktidar yapmada önemli rol üstlenmişlerdir.

Fetullah Gülen siyasi tercihlerinde genelde merkez solun daha solunda ve uçta olan partiler ile merkez sağın daha sağında ve uçta olan partilerle işbirliğinden çekinirdi. Nitekim, merkez soldan DSP ve merkez sağdan ANAP ilk dönemlerde Fetullah Gülen'le temas kuran partiler olarak gözlemlenmiştir.

Merkez sağın daha sağındaki partilerle görüşleri örtüşse bile, bu partilerden uzak durma çekincesi kendi menfaatlerini koruma içgüdüğü ile izah edilebilir. Bu gözlemi

teyid eden davranışları, kendisini Milli Selamet Partisi, Refah Partisi gibi partilerden bilinçli olarak uzak durması ile somutlaşmıştır.

Bu doğrultuda, Refah Partisi'ne ve onun Genel Başkanı'na belli bir uzaklıkta durduğu bilinmekte idi. Duyumlara göre bunun nedeni, merkez sağın sağındaki partilerin iktidara gelmesinin askeri cenahta kabul görmemesinin, daha sonra kendisi ve o zamanki genelde duyulan ifadeleri ile hizmetine sekte vurması ihtimalinin güçlü olması idi.

Dolayısıyla kendisini Necmettin Erbakan'dan uzak tutmuştur. Bu uzaklık merhum Erbakan'dan kaynaklanmamakta idi. Zira, merhum Erbakan bütün mütedeyyin kesimleri ve cemaatleri kucaklayan bir tutum içinde idi. Fetullah Gülen'i bunun dışında tutmak gibi özel bir gayretinin olduğunu söylemek doğru olmaz. Bunu merhum Erbakan'ın kendisi de bizzat ifade etmiştir.

Bu çerçevede, Fetullah Gülen'in Zaman Gazetesi'nde yer alan Refahyol Hükümeti'ni düşürme yönündeki çağrılarını yadırgadığımı söyleyemem.

Bu çağrılar, önceden yapılmış olan gözlemlerimdeki saptamalarımınla uyumludur. Ancak, geriye dönüp baktığım zaman, yukarıda ifade ettiğim "post modern" darbe sürecini yönlendiren koalisyon içinde Fetullah Gülen örgütünün de olduğu ve kendi gazeteleri, kendi televizyonu ve toplumun, eğitimin ve belki devletin diğer kurumlarının içine serpiştirilmiş elemanları ile bu koalisyonun katalizörü ve temel unsurlarından birisi olduğu kanaatine varıyorum.

28 Şubat sürecinde Fetullah Gülen'le görüşmem olmamıştır.

3. ve 4. Sorular:

3. Soru:

1993-1996 yılları arasındaki Başbakanlığınız ve 1996-1997 yıllarındaki Başbakan Yardımcılığınız dönemlerinde Fetullah Gülen ile görüştünüz mü? Bu görüşmelerin içeriği neydi? Bu görüşmelerde Fetullah Gülen sizden TSK'ya ilişkin taleplerde bulundu mu?

4. Soru:

Başbakanlığınız döneminde Fetullah Gülen'le birlikte çeşitli zeminlerde (düğün, açılış vs.) bir araya geldiğiniz zamanlar oldu. Onun en yakınında bulunan Nurettin Veren'in anlattıklarına göre, bir aşamadan sonra, sizin gibi, siyasetin zirvesinde bulunan kişilerle tanışmak için adeta can atar olmuş. Bu görüşmelerde, bir dini cemaat olmasıyla bağdaştırılmaz illegal niyet, hedef ve faaliyetleri hakkında (maddi talepler, kadro talepleri, amaçlarına hizmet edecek hukuki düzenleme talebi vs.) herhangi bir duyum, kanaat, bilgi veya şüphemiz oldu mu? Kendisine bağlı kişilerden bazılarının milletvekili ve bakan yapılması noktasında açık talepleri oldu mu? Birilerinin üst düzey bürokrat olması noktasında açık ve örtük taleplerle karşılaştınız mı?

3. ve 4. Soruların Cevabı:

Başbakanlığım döneminde Fetullah Gülen talebi üzerine beni ziyaret etmiştir. Ayrıca bazı sosyal aktivitelerde (açılış vs.) biraraya geldiğimiz oldu. Ancak, bu devlet protokolünün farklı mensuplarının da bulunduğu ortamlarda gerçekleşti.

Bu görüşmelerde bana doğrudan Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ilişkin taleplerde bulunmamıştır.

Konuşmalarında hizmet olarak değerlendirdiği okullarına ilişkin görüşlerini ve bunun yurt dışına da taşınması yönündeki çabalarını anlatmıştır. Bu çabaların Türkiyemiz açısından, özellikle Türki Devletlerde, oradaki talebelere Türkçe öğretilmesine, Türkiye'nin tanıtılmasına ve bu ülkelerle kardeşliğin pekiştirilmesine yönelik sonuçlar ürettiğini ve üreteceğini ifade etmiştir.

Bu anlatımlarda, bir din adamı olarak kendisini devletin ve siyasetin dışında tutan, laik bir duruşa özen gösteren bir ifade tarzı vardı.

Yukarıda belirtildiği şekilde, talebi üzerine beni ziyaretinde ve bir arada bulunduğumuz sosyal aktivitelerde daha önce ifade edilenler dışında herhangi bir konu görüşülmemiş ve bir talebi olmamıştır.

5. Soru:

Gülen'in ABD ve diğer dış bağlantıları hakkındaki bilgi ve değerlendirmeleriniz nelerdir?

5. Sorunun Cevabı:

Fetullah Gülen'in, ABD dahil yurtdışına çeşitli seyahatleri olduğu medyada yer almıştır. Ancak, 1999 yılı Mart ayında ABD'ne yerleşmek üzere gittiği anlaşılmaktadır.

Fetullah Gülen'in, ABD'nde çeşitli lobilerle çalıştığı duyumları mevcuttur. ABD'nde lobiler Kongre ve Senato ile bağlantıları oluşturmaya muktedirler.

Lobiler Senato ve Kongre ile Başkanlık seçimlerinde bile etkili olabildikleri siyasetin yanı sıra iş dünyası, medya ve hatta yargı içinde de etki gücüne sahiptirler.

FETÖ'nün sahip olduğu ileri sürülen maddi güç, bu lobileri harekete geçirmede imkan yaratmıştır. Nitekim, bu konuyla ilgili haberler ülkemiz medyasında ve ABD medyasında yer almıştır.

6. Soru:

Görev süreniz içerisinde FETÖ/PDY örgütünü güvenlik açısından tehdit olarak gören herhangi bir rapor ya da bilgi size sunuldu mu? Sunulduysa, bu örgülle mücadele kapsamında herhangi bir girişim ya da çalışmanız oldu mu?

6. Sorunun Cevabı:

Fetullah Gülen ve PDY konusunda doğrudan bir rapor benim elime ulaşmadı.

Ancak, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Milli Güvenlik Kurulu Toplantıları'nda irticai tehlikeyi iç tehdit olarak gören ve bu kapsamda genel olarak cemaat olgusuna dikkat çekilen bilgiler verilir, sunumlar yapılırdı.

7. Soru:

FETÖ/PDY'nin değişik isimlerle de olsa 40 yıldan fazlaya dayanan bir geçmişi olduğu anlaşılmaktadır. Bu örgütün kurumsallaşması ve finansal olarak süratle büyümesinin ise 90'lı yıllarda olduğu ifade edilmektedir. 1979 yılında kurulan Kaynak Holding ve 1996 yılında kurulan Bank Asya, 90'lı ve 2000'li yıllarda örgüt sermayesi ile hızla büyümüştür. Küçük şirketler, devasa holdingler haline gelmiştir. Devlet aklı, himmet paraları ile örgüte böyle devasa finansal güç oluşturulmasını nasıl tespit edememiştir? Tespit edilebilirdiyse, gereğinin yapılması konusunda hangi noktalarda sorun yaşanmıştır?

7. Sorunun Cevabı:

Öncelikle soru içinde yer alan "Bu örgütün kurumsallaşması ve finansal olarak süratle büyümesinin ise 90'lı yıllarda olduğu ifade edilmektedir" ibaresi somut verilere dayanmayan, kimin öne sürdüğü, kimin ifade ettiği belli olmayan ve etik anlayıştan uzak, şaibe uyandırma maksadını güden bir ibaredir. İşin ciddiyeti, kaynağı belirsiz varsayım, önyargıya, önkabule, şayiaya dayalı iddialar yerine somut bilgi ve belgeyi gerektirir.

FETÖ'nün 90'lı yıllarda, kurumsallaştığı, süratle büyüdüğü, himmet paraları ile devasa finansal güç oluşturduğu iddiaları gerçekte örtüşmemektedir.

Ancak, faiz vermeyen, mudaraba, muşaraka gibi daha çok iştirak ve yatırım enstrümanları kullanan ve İslami bankacılığa sıcak bakan kesimlerin kaynaklarının ekonomiye dahil edilmesi, himmet gibi her türlü transferlerinin kayıt içine alınması ve finansal denetimleri de sağlanarak yukarıda belirtilen İslami bankacılık esaslarına göre faaliyet gösteren bir bankanın kurulması uygun görülerek Bank Asya, 1996 yılında finansal yelpazede yerini almıştır.

8. Soru:

FETÖ'nün elebaşı Fetullah Gülen'in, "fert" olarak kişilerin ve "gruplar" olarak toplumun dini duygularına hitap ederek onları ikna ettiği, bir müddet sonra, bu samimi duyguları, şahsının veya cemaatin / örgütün menfaatleri doğrultusunda kullandığı görülmektedir. Din eğitimi ve dinin topluma anlatımında eksiklik ve/veya yetersizlikler olduğu, bu eksiklik ve/veya yetersizliklerin ortaya çıkardığı boşluğun, cemaat ve/veya tarikatlar tarafından doldurulduğu ve kötüye kullanıldığı iddia edilmektedir. Bu konudaki kanaatiniz nedir?

8. Sorunun Cevabı:

Bu görüşte bir gerçeklik payı olduğu kanaatindeyim.

Burada üniversite hocalığı tecrübelerimden bir kesiti aktarmak isterim. Siyaset hayatına girişimden çok önce, Boğaziçi Üniversitesi'nde hocalık ve Ekonomi Bölümü Başkanlığı yaptığım süreçte, dönemin Rektörü benim, başı örtülü kızlarımızın sınıflara girmesine müsaade ettiğim için kanunlara ve yönetmeliklere uymadığım görüşünü açıkça dile getirdi. Ayrıca Boğaziçi Üniversitesi'ni bu nedenle zorda bıraktığım ifade edildi. Cevabım dini inançlarından, yaşam tercihlerinden ve başlarına taktıklarından dolayı hiç kimseye eğitim yasağı getirmeyeceğim şeklinde oldu. Kısacası, benim talebelerde dikkat ettiğim başlarının üzerindeki değil, kafalarının içindekilerdi. Ancak benim bu yaklaşımım Boğaziçi Üniversitesi'ni zorda bırakıyorsa görevimden hemen ayrılacağımı da ekledim. Rektör ayrılmamın düşünülmemeyeceğini söyledi.

Zaman içinde, mağdur edilen bazı gençlerin cemaatlere ve tarikatlara yöneldiğine şahit oldum. Bu gençlerin bir bölümünün istismara açık olabileceği de yadırganacak bir tespit değildir.

Ayrıca, bazı dönemlerde din eğitimi veren İmam-Hatip Okulları gibi kurumların kısıtlanması doğrultusunda baskıların olduğunu gözlemledim. O nedenle 10 yıla yakın Genel Başkanı olduğum Doğru Yol Partisi'nin iktidarda olduğu dönemlerde İmam Hatip Okulları gibi dini eğitim veren okulların devlet okulu olduğu ve/veya devlet denetiminde bulunduğu gerçeğinden hareketle bu okulların önündeki engellerin kaldırılması için çaba gösterilmiştir. Özgür tercihlere dayalı olarak ve talep olduğu ölçüde, devlet denetiminde din eğitimi verdikleri dikkate alınarak yetersizliklerin giderilmesi ve boşlukların doldurulması anlayışıyla bunların sayıları artırıldı. Ancak, 28 Şubat postmodern darbe sürecinde Refahiyol Hükümeti'nden sonra kurulan darbe ürünü hükümetlerde, Refah-Yol döneminde fiili olarak uygulanmayan 28 şubat kararları uygulanmaya başladı, din eğitimi üzerindeki baskılar arttı ve ortaya çıkan boşluklar tarikatlar tarafından doldurulurken muhtemelen bunların bir kısmı doğru olmayan amaçlarla istismar edildi.

2000'li yılların başlarında din ve vicdan özgürlüğü alanında herkesi rahatlatan bir evrim yaşandı. Dolayısıyla cemaatlere ve tarikatlara kalan boşluklar kapatıldığı için bu dönemde boşlukların istismar edilmesi imkanı büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır.

9. Soru:

FETÖ'nün elebaşı Fetullah GÜLEN'in 1970'li yılların başından itibaren örgütlenmeye başladığı değerlendirilmektedir. Örgütün ortaya çıkışı ve özellikle 1970'li yıllardaki niyeti ve kuruluş maksadı sizce farklı mıydı? Kanaatinize göre örgüt, devleti ele geçirme hedefini ve darbeci kimliğini sonradan mı edinmiştir?

9. Sorunun Cevabı:

Fetullah Gülen'in örgütlenmeye başladığı 1970 ve öncesi yıllardaki gerçek hedeflerini tam olarak bilmek mümkün olmayabilir. Ancak, en azından zamanla bir değişim geçirdiği ve amacını devleti ele geçirmek ve darbeler yapmak olarak genişlettiği görülüyor.

Bu çerçevede, bir takım dış odakların ve çevrelerin bu örgütü maşa olarak kullanmak üzere koruduğu ve kullanıldığı da gözlerden kaçmamalıdır.

"Bir üst akıl" olmadan bu kadar gaddarca bir darbe hazırlığı ve uygulaması içine girmeleri mümkün görülmemektedir.

10. Soru:

Türkiye'deki güvenlik ve istihbarat birimlerinin MİT, Genelkurmay Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Müdürlüğü arasında bölüşülmüş olması ve dağınık bir görünüm arz etmesinin muhtelif hizmet aksaklıklarına sebep olduğu iddia edilmektedir.

Genelkurmay Başkanlığı, MİT'ten istihbarat alamadığını,

MİT'in, asker kişiler hakkında istihbarat toplanmasının mevzuat açısından mümkün olmadığını,

Genelkurmay Başkanlığı ise Emniyet ve Jandarma'dan istihbarat alınmasının güçlüklerini gündeme getirmektedir.

Ayrıca Komisyonumuza yapılan bazı sunumlarda kurumsal taassup ya da yetersiz eşgüdüm ve işbirliği sebebiyle kurumların ellerindeki istihbari bilgileri zaman zaman başka kurumlarla paylaşmaktan imtina ettiği ifade edilmiştir.

Tecrübeleriniz ışığında güvenlik ve istihbarat alanındaki cari kurumsal düzenin eksiklik ve zafiyetleri nelerdir? Bu zafiyetler nasıl giderilebilir? Kurumsal yeniden yapılanma kapsamında, güvenlik ve istihbarat kurum ve kuruluşlarının görev ve teşkilatları ile bu kurumlar arasındaki ilişkiler hakkındaki tavsiyeleriniz nelerdir?

10. Sorunun Cevabı:

Türkiye'deki güvenlik ve istihbarat birimleri MİT, Genelkurmay Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Müdürlüğü arasında bölüşülmüş olması dağınık bir görünüm arz eder.

Bu kurumların ellerindeki istihbari bilgileri zaman zaman diğer kurumlarla paylaşmaktan imtina ettikleri de doğrudur. Ancak, genelde yurtdışındaki istihbarat kurumlarının durumlarının da bundan çok farklı olmadığı görülmektedir.

Mesela ABD'ndeki istihbarat kurumları olan DIA-Defense Intelligence Agency, NSA-National Security Agency, CIA-Central Intelligence Agency, FBI-Federal Bureau of Investigation, kendi bilgilerini başkalarıyla paylaşmakta ve kendi kurumlarında diğer kurumların mensubu olan yetkilileri çalıştırmada çok istekli değillerdir.

Dolayısıyla, istihbarat ile ilgili kurumların ellerindeki bilgilerin tamamını genel anlamda ve bütünüyle diğer kurumlarla paylaşmadıkları, paylaşmak istemedikleri gerçeğinden hareketle topyekün istihbarat paylaşımında bulunulmasını beklemek, istemek yerine bir koordinatörün yönetim ve gözetiminde, güncel belirli bir sorun ve konuyla ilgili nokta istihbarat paylaşımı yararlı bir yaklaşım olarak görülmektedir.

Önemli olan ülkelerin dönemsel sorunlarına ilişkin istihbarat aktarım koordinasyonunu sağlayan bir mekanizmayı oluşturabilmek ve ilgili kurumları bu mekanizmaya dahil etmektir.

1990'lı yıllarda, Başbakanlığım döneminde terörle başarılı bir mücadele verilmiştir. Burada en önemli etkenin uygulanan doğru dış politika olduğu düşüncesindeyim. Esasen her türlü terörle mücadelenin en önemli sac ayağı doğru dış politikaların uygulanmasıdır. Terörün hedefi doğrudan ve bizatihi sadece güvenlik güçleri değildir. Terörün amacı siyasidir ve dış etkenleri içerir. Bu noktada dış politika öne çıkar.

Terörle mücadelenin ve güvenlik politikalarının ikinci önemli sac ayağı istihbarattır. İstihbaratın başarıya ulaşması, istihbarat kurumlarının birbirlerine topyekün açılmasından ziyade, güncel sorunlar etrafında koordineli çalışmalarının sağlanmasıyla mümkündür.

Mesela ABD'ndeki istihbarat birimleri (DIA, NSA, CIA, FBI) birbirlerine top yekün bilgi aktarımında bulunmazlar. Ancak, bir somut sorun etrafında zincirleme olarak koordine edilebilirler.

1990'lı yıllarda terörle mücadelede başarılı olunan dönemde aynen bu şekilde bir koordinasyon sağlanmıştır. İçişleri Bakanı bu konuda görevlendirilmiş, İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan ve olmayan istihbarat birimlerinin PKK'ya ilişkin tüm bilgileri İçişleri Bakanı başkanlığında oluşturulan komisyon tarafından haftalık olarak koordine edilmiş, birleştirilmiş ve anında ilgili kurumlara aktarılmıştır. Ayrıca, yeni durumlar ortaya çıktığında bununla ilgili güncel bilgilerin ilgili tüm kurumlara iletilmesi görevi de anında yapılmıştır.

Bu tür zincirleme koordinasyonda, zaman içinde sorunlar değiştikçe koordinesi sağlanacak konuların nitelikleri de, koordine görevlendirilen kurum temsilcileri de değişecektir. Örneğin PKK'nın olmadığı veya başka bir şekle büründüğü bir zamanda koordinasyonu sağlanacak konular farklılık arz edebilecektir.

11. Soru:

FETÖ mensuplarının, başta emniyet teşkilatı ve orduya ait kadrolar olmak üzere, bütün kamu kurumlarına sinsice sızdığı ve 15 Temmuz öncesinde bazı birimlerde söz sahibi olduğu değerlendirilmektedir. İnanç, ibadet ve vicdan özgürlüğü önündeki bazı engeller sebebiyle, insanların dini inançlarının icaplarını yerine getiremedikleri, kendilerini gizledikleri, bu sebeple emniyet teşkilatı ve ordu kadroları başta olmak üzere, kamu kurumlarına ancak takiiye yaparak girebildikleri ve halk nazarında da bu tür bir usulün takip edilmesinin belli ölçülerde kabul gördüğü, bu durumun FETÖ'nün devlete sızmasını kolaylaştırdığı ileri sürülmektedir. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

11. Sorunun Cevabı:

FETÖ mensuplarının, istisnaen de olsa 1990'lı yıllarda devlet kadrolarına sinsice sızmış olmaları mümkündür. Ne var ki bu sızmalar, ülke gerçeğine uygundur ve olağan üstü oranlarda değildir. Bu nedenle bazı birimlerde FETÖ'nün söz sahibi olduğuna ilişkin değerlendirmeye katılmak mümkün değildir. Özellikle kurmay subayların yetiştirildiği Harp Akademilerine 1990'lı yıllarda FETÖ sempatanlarının sızması, sonraları ile mukayese edilemeyecek kadar, hatta yok denecek kadar azdır.

İnanç, ibadet ve vicdan özgürlüğü önündeki bazı engeller sebebiyle, insanların dini inançlarının icaplarını yerine getiremedikleri, kendilerini gizledikleri, bu sebeple emniyet teşkilatı ve ordu kadroları başta olmak üzere, kamu kurumlarına ancak takiiye yaparak girebildikleri yaklaşımında gerçeklik payı vardır. (Bakınız 8. Soru ve Cevabı).

2000'li yılların başlarında, dini özgürlükler, din eğitimi ve dinin topluma anlatımındaki eksiklikler ve/veya yetersizliklerin giderilmesi, mütedeyyin ve inançlı insanlarımızın devlet kadrolarına girmesinin önündeki engelleri büyük ölçüde kaldırmıştır. Dolayısıyla mütedeyyin insanlarımızın devlet kadrolarına girmek için takiiye yapmalarına ihtiyacı kalmamıştır.

Bu dönemde terfi edip üst kademelere çıkan FETÖ'cüler kanalıyla yeni FETÖ'cülerin de devlete sızdığı ifade edilmektedir.

Bundan böyle devlet kadrolarına alımlarda, liyakatın esas alınmasının, devletin din ve vicdan özgürlüğü çerçevesinde tüm vatandaşlarına eşit mesafede olmasının önemi gözden kaçırılmamalıdır.

12. Soru:

MİT'in 1990'lı yılların başından itibaren sivilleştirilmesinin özellikle askeri istihbaratın toplanmasında zafiyete sebep olduğu yönünde iddialar ileri sürülmektedir. Komisyonumuza beyanda bulunan bazı eski genelkurmay başkanları MİT'in askeri yönetici ve personelden tamamen arındırılmasının sakıncalarından söz etmiştir. MİT'te tekrar askeri yönetici istihdam edilmesi, örneğin MİT Müsteşar Yardımcısının bir asker olması önerisi hakkındaki kanaatiniz nedir?

12. Sorunun Cevabı:

1990 yılların başında zamanın Başbakanı Süleyman Demirel tarafından bir sivil, Büyükelçi Sönmez Köksal MİT Müsteşarı olarak atanmıştır.

Önceki dönemlerde, MİT'in darbe girişimlerinden sivil kesime bilgi aktarmadığı kanısı yaygındı. Dolayısıyla MİT'in başına askeri cenahtan birisi yerine bir sivilin atanması doğru bulunmuş ve genel kabul görmüştür.

MİT'in bazı personelinin, hatta MİT Müsteşar Yardımcısının bir asker olması da düşünülebilir, ancak böylesi atamaların MİT'in kurumsal yapısı içinde pratikte kabul görmemesi ve atanmış bu kişilerin dışlanması ihtimali mevcut, hatta güçlüdür.

Dolayısıyla, dönemin önemli sorunlarını çözmek için (mesela terörle mücadele), görev verilecek bir bakanın veya bir yapının koordinesinde, somut konularda nokta istihbarat paylaşımını ve derlenip birleştirilen bilgilerin anında ilgili kurumlara iletilmesini sağlayacak bir koordinasyon, verimli olabilir.

13. Soru:

Yetkili makamlarda bulunduğunuz süre boyunca FETÖ'nün kayıt dışı para kaynakları ve transferleri hakkında şüpheleriniz oldu mu? Bu konunun araştırılması talimatı verdiniz mi? Ne tür bilgiler elde ettiniz?

13. Sorunun Cevabı:

Genelde Milli Güvenlik Kurulu Toplantıları'nda terörün finansman kaynaklarının kurutulmasına büyük önem verdim ve bunu bir çok kez ifade ettim. Bunun için gerekli talimatlar hükümetin ilgili birimlerine verildiği gibi bu kesimlerin kaynaklarının ekonomiye dahil edilmesi, kayıt içine alınması ve denetlenmesinin temini için de gerekli talimatlar verilmiştir.

O dönem itibariyle FETÖ'nün terör örgütü olma niteliğinin ortaya çıkmadığı malumlardır. Durum böyle olmakla birlikte; faiz vermeyen, mudaraba, muşaraka gibi daha çok iştirak ve yatırım enstrümanları kullanan ve İslami bankacılığa sıcak bakan kesimlerin kaynaklarının ekonomiye dahil edilmesi, himmet gibi her türlü transferlerinin kayıt içine alınması ve finansal denetimleri de sağlanarak yukarıda belirtilen esaslara dayalı bir bankanın kurulması uygun görülerek, Bank Asya 1996 yılında finansal yelpazede yerini almıştır. (Bakınız 7. Soru ve Cevabı).

14. Soru:

Bakan, Başbakan ve Başbakan Yardımcısı olarak görev yaptığınız süre zarfında FETÖ yapılanmasına karşı, çalıştığınız Başbakanlar ya da Genelkurmay Başkanlarıyla herhangi bir değerlendirmeniz oldu mu?

14. Sorunun Cevabı:

FETÖ yapılanmasının lideri konumundaki Fetullah Gülen, daha önce de ifade edildiği üzere görüşleri, örtüşse bile işbirliği yapması halinde hareketinin zarar göreceğini düşündüğünden, bütün mütedeyyin kesimleri ve cemaatleri kucaklayan Rahmetli Erbakan'dan uzak durduğu için Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olduğum dönemde zamanın Başbakanı Erbakan ile konuya ilişkin önemli bir değerlendirmemiz olmamıştır. (Bakınız 1. ve 2. Sorular ve Cevapları).

Başbakanlığım döneminde zamanın Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş Paşa ile de doğrudan FETÖ yapılanmasına ilişkin konuşmamız olmamıştır. Ancak, genel olarak cemaatlere ilişkin değerlendirmelerini kendisinden dinledim.

Bilindiği üzere Yüksek Askeri Şura Toplantıları'nda, General veya Amiralliğe terfi edecek Albaylar, bir üst üst rütbeye terfi edecek General ve Amirallere ilişkin kararlar yanında, Türk Silahlı Kuvvetleri'nden ihraç edilmesi öngörülen personel için de değerlendirme yapılır, karar alınır.

Dönemin Genelkurmay Başkanı merhum Doğan Güreş, gerek terfiler, gerekse Türk Silahlı Kuvvetleri'nden uzaklaştırmalarla ilgili olarak kimi cemaatlere mensup askerlerin emir-komuta zinciri içinde hareket etmekten çok bir klikleşme ruhuyla, birbirleriyle özel ve ayrıştırıcı dayanışma içinde hareket etme eğiliminde olduklarını, emir-komuta zinciri dışı cemaat dayanışması içinde olanların Türk Silahlı Kuvvetleri'nin geleceği açısından sakıncalarını dile getirerek, bu tür davranışlarda bulunanların ihraç edilmesi gerektiğini, bunun dindarlık karşıtlığı ile ilgisinin olmadığını, namaz ve oruç gibi temel dini vecibelerini yerine getiren personelle bir sorunlarının bulunmadığı gibi bu vecibelerin yerine getirilmesi için gerekli şartların sağlandığını da ayrıca ifade etmiştir.

Genelkurmay Başkanı, mütedeyyin askeri personelin sırf temel dini vecibelerini yerine getiriyor diye askerlikten uzaklaştırılmasına veya terfi ettirilmemesine şiddetle karşı olduğumu, esas olanın liyakat olduğunu ve bu ilkeden taviz verilmeyeceği ilkesine her zaman işaret ettiğimi, çok zor ama başarılı bir terör mücadelesinin yapıldığı o dönemdeki duruşumun, 'ben herkesin Başbakanıyım' sözleriyle özetlendiğini çok iyi anlamıştı. Bu anlayış ve karşılıklı güven ile yapılan YAŞ toplantılarında asker kişilerin, sırf mütedeyyin olduğu için TSK ile ilişkilerinin kesilmesine mani olduğum gibi ayrıştırıcı cemaat dayanışması gösteren, emir komuta zinciri dışına çıkan, gelenek ve disiplini bozmak suretiyle TSK'nın geleceğini tehlikeye atan, tehdit eden unsurların ihraç kararlarına şerh de koymadım.

15. Soru:

Darbe girişimleri, bürokratik makamların siyasi veya ideolojik gayelerle sistematik olarak ele geçirilmesine yönelik faaliyetler, kamu yetki ve otoritesinin usulsüz ve hukuksuz bir şekilde gasp edilmesi ve siyaset ile kamu hayatına yönelik diğer gayrimeşru müdahale teşebbüslerinin tekerrür etmesini önlemek bakımından, bilgi, gözlem ve tecrübeleriniz ışığında; hukuk, eğitim, din-devlet ilişkileri, güvenlik, istihbarat gibi düşündüğünüz tüm alanlarda alınması gereken tedbirler ile kurumsal yeniden yapılanma önerileriniz nelerdir?

15. Sorunun Cevabı:

Birlik ve beraberliği güçlü milletler, darbelerin panzehiridir. Devlet ve milletin birbirine güvenmesi, el ele olması esastır. Bu nedenle devletin her alanda milleti bölmeyen, ayrıştırmayan, ötekileştirmeyen, adil bir duruş sergilemesi önemlidir. Bunun başarılabilmesi için alınacak tedbirlerde ve kurumsal yeniden yapılanmada gözetilecek, öne çıkan, olmazsa olmaz iki ilke:

i) İşin ehline verilmesi (liyakat).

ii) devletin herkese eşit mesafede ve tarafsız olması ve inançlara göre ayırım yapmamasıdır (laiklik). (Bu anlamda laik devlet vatandaşlarının din ve vicdan özgürlüğünün teminatı olacaktır.)

olarak görülmektedir.

Bu çerçevede, belirlenmiş bazı alanlarda alınacak tedbir ve yeniden yapılandırmalarda öne çıkan bazı husus ve ilkelere aşağıda kısaca değinilmiştir.

1) Yargı

Bağımsız olduğu kadar tarafsız ve adil olmalıdır.

Devletin hayatı kolaylaştırması esas alınmalıdır. Çoğulcu demokrasinin gereği olarak temel hak ve özgürlüklerin korunması temel ilke olmalıdır. İstisnasız her vatandaş kendini temel haklar ve hürriyetler bakımından güvencede hissetmelidir.

Gelişen olaylar göstermiştir ki hukuk devletinin işleyişinde zaafiyetler vardır. Hukuk devletinin yeniden inşa edilmesi gerekir. Sebepler ortadan kalmadıkça sonuçlar ortadan kalkamayacaktır.

Yargıtay Başkanı "Geçmişte yargıya güven yüzde 70 idi, şimdi yüzde 30'lara düştü" diyerek yargıya güvenin ne kadar azaldığını ifade etmiştir. FETÖ/PDY' nin özellikle

yargıda yapılanması yargıya güveni büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Yargıya güvenin olmadığı yerde toplumsal huzur ve barışı sağlamak mümkün değildir.

Yargıya güvenin sağlanmasında hukuk devleti ilkelerinin sağlıklı işlemesi, yasamanın, yürütmenin ve yargının hukuka uygun davranması, idarenin her türlü işlem ve eyleminin yargı denetimine tabi olması kadar doğru dürüst hakim ve savcılarının yetişmesi, mesleğe kabulü büyük önem taşımaktadır. Kadim kültürlerden beri "Hukuk iyilerin ve doğruların sanatı" olarak bilinir.

Bu nedenle hukuk fakültelerinde sadece hukuk bilgisi değil, kişiliğin gelişmesine yönelik eğitim verilmesi ile mesleğe kabullerde en az hukuk bilgisi kadar kişilerin kişilik özellikleri dikkate alınmalıdır. Hakim ve savcılarının mesleğe kabulünde adayların akıllı, anlayışlı, doğru, dürüst, güvenilir, temkinli, metanet sahibi olmasına dikkat edilmelidir.

Siyasi ve adi suçlarla ilgili caydırıcı cezalandırıcı mevzuatla birlikte önleyici mevzuat hükümlerine de önem verilmeli, bu konuda gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Suçların önlenmesi konusunda istihbarat çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Suçların öncelikle istihbarat çalışmalarıyla suç oluşmadan önlenmesi teşvik edilmeli, bu konuda bir zaafiyet gösterildiğinde bir yaptırım uygulanmalıdır. Büyük şehirlerin merkezinde patlayan bombaların önce bir istihbarat zaafiyetine sonra bir güvenlik sorununa dayandığı unutulmamalıdır.

2) Eğitim

Eğitime çeyrek asır vermiş, yurtdışında çeşitli üniversitelerde hocalık yapmış, yurt içinde (Boğaziçi Üniversitesi'nde) ayrıca yöneticilik yapmış ve yine yurt içinde bir çok üniversite ve fakültenin kuruluşuna katkı sağlamış bir eski hoca olarak, tecrübelerimin sonucunda oluşmuş görüşlerimin çok küçük bir bölümüne aşağıda değinilmiştir.

Bilim evrenseldir. Eğitimde rakibimiz dünyanın en nitelikli eğitim kurumları, oradaki nitelikli eğitim, müfredat, eğitmen, oralarda yetişmiş talebeler ve onların yapabildikleri, üretebildikleridir.

Eğitimi ideolojik saplantıların, ve bir nesil sonra hangi yaşam tarzının kazanacağını belirleyecek bir savaş alanı olmaktan kurtarmalıyız. Eğitimin temel öğretilerinden biri, farklı yaşam tarzlarına hoşgörülü olmak yanında, milli birlik ve beraberliğin öneminin iyi anlatılması olmalıdır. (Bakınız 8. Soru ve Cevabı).

Eğitim mutlaka bir mesleğe yönelik olmalıdır. Ülkemizde liseye kadar olan eğitim üniversite sınavlarına hazırlık olarak geçmektedir. Üniversiteyi kazanamayanlar ise işsizler ordusuna katılmakta o yaştan sonra bir meslek öğrenmesi de mümkün olmamaktadır. Bu kişilerin suç işleme potansiyeli yüksektir. Bu nedenle lise sayısı minimize edilerek meslek liseleri teşvik edilmeli, böylelikle ara elaman sorunu çözümlenmelidir. İşsizlik her geçen gün azaltılmalıdır. Meslek lisesi sayısının tespitinde piyasanın ihtiyacı dikkate alınarak orantı kurulmalıdır.

Eğitimde hayattan kopuk, üretken olmayan ezber dayalı sistemden vazgeçip, "her okul bir iş yeri, her iş yeri bir okul" anlayışından yola çıkarak eğitimle üretim yan yana gitmelidir. Meslek liseleri ve Üniversiteler ilgi alanındaki ticari ve sanayi sektörleriyle sürekli işbirliği içinde olmalıdır. Dünyanın en iyi okul ve üniversiteleri bu uygulamayı yıllardır sürdürmektedirler. Ar-Ge çalışmalarına önem verilmeli, dünya pazarına sunacağımız Türk patentli ürünlerin teşvik edilmesi milli bir politika haline gelmelidir.

3) Din ve Devlet İlişkisi

Din ve Devlet ilişkilerinde Devlet laiktir ve vatandaşlarının din ve vicdan özgürlüğünün teminatıdır. Bu anlamda devlet tüm inançlara karşı tarafsız ve tüm vatandaşlara eşit mesafededir. Devletin Millete güvenmesi ve Devlet ve Millet el ele olması da, herkesin kendisini rahat hissettiği bir Türkiye açısından elzemdir.

Geçmiş zamanlarda laiklik, din karşıtı alternatif bir din gibi görülmüş, yanlış algılarla yanlış uygulamalar yapılmıştır. Laiklik anlayışındaki bu yanlışlıklar giderilmelidir. Laikliğin ülkede yaşayan herkesin inançları, ibadetleri konusunda tam bir güvence olduğu, inanç sahipleri ve farklı yaşam kültürleri ve tarzları arasında dengeyi ve hoş görüyü sağlayan bir sistem olduğu kabul edilmelidir.

Ülkemizde, dininde ibadetinde olan dini grupları din ve vicdan özgürlüğü çerçevesinde korumaya özen gösterirken, en son FETÖ/PYD örneğinde görüldüğü üzere, bir üst akıl tarafından da istismar edilebilme potansiyeli taşıyan kontrol dışı sözde dini grupları denetlemek, devletin azami dikkat göstermesi gereken bir alan haline gelmiştir. Bu çerçevede, potansiyel tehdit görülen kontrol dışı bu türdeki grupların, sözde dini faaliyetleri Diyanet İşleri Başkanlığı'nca, para hareketleri Mali Suçları Araştırma Kurulu'nca, din kisvesi altındaki siyasi faaliyetleri ise Emniyet birimlerince takip edilmeli, periyodik denetimler yapılmalıdır.

4) Güvenlik konusu

Güvenlik konusu genelde sadece güvenlik güçlerine ilişkin bir konu olarak kabul edilir. Oysaki güvenlikte, özellikle terörle mücadele açısından en önemli unsur, doğru dış politikanın uygulanmasıdır. Zira teröristlerin amaçları siyasidir ve dış güçlerle bağı vardır. Doğru dış politika yaklaşım ve uygulamaları ile güvenlik güçlerinin hareket alanını sağlamlaştırmak gereklidir. Kısaca güvenlik güçlerinin hareket alanını genişletmek, sağlamlaştırmak için doğru dış politika gereklidir.

Bu çok önemli hususun altını çizdikten sonra güvenlik konusunda gösterilmesi gereken hassasiyetler ve yapılması gerekenler konusundaki değerlendirmeleri aşağıda paylaşıyorum.

Toplumun refah düzeyi sadece kişilerin milli gelirden hisselerine düşen payla ölçülmemelidir. Her yıl işlenen cinayetler, hırsızlıklar, yolsuzluklar, intiharlar, psikiyatrik hasta sayısı, antidepresan v.s. kullanımı konusundaki istatistikler incelenmelidir. Her yıl nüfus oranına göre bunlarda bir eksilme oluyorsa toplumsal huzur ve barış yönünde gelişme var demektir. Eğer istatistiki olarak bunlarda nüfus

oranına göre artış varsa toplumsal bir çöküş var demektir. Bunun sosyolojik, psikolojik, siyasi, hukuki, kültürel kaynakları araştırılarak, eğitimde, ekonomide, istihdamda, hukukta yeni düzenlemelere gidilmelidir.

Terör örgütlerinin eylemlerine meşru gerekçe oluşturmaya çalıştıkları sorunları devlet, etkilerden bağımsız iradesiyle çözmelidir.

Terör örgütlerinin halk desteği kesilmelidir. Ülkede yaşayan dini, ırkı, mezhebi farklı olan kişilerin hukuk, demokrasi ve insan hakları kapsamındaki haklı talepleri incelenmeli, devlet bunları hukuk düzeni içinde meşru yollardan çözmelidir.

FETÖ/PDY kalkışması sonrasında halk nezdinde asker ve polisle ilgili istenmeyen bir imaj söz konusu olmuştur. Bu durumun ülkenin geleceği açısından tehlikeli sonuçları vardır. Neticede ülkenin güvenliği bu iki kurum tarafından sağlanmaktadır. Bu nedenle asker ve polisle ilgili olumsuz imajın silinmesi konusunda çalışmalar yapılmalıdır. Bu kurumların toplumun hizmetinde oldukları halk tarafından benimsenmelidir. Ülke güvenliğinin ancak tam bir görev bilinci ve sorumluluğu ile hareket eden asker ve polis güçleriyle mümkün olacağı bilinmelidir.

16. Soru:

Komisyonumuzun çalışma alanıyla ilgili başkaca tespit ve önerileriniz var mıdır?

16. Sorunun Cevabı:

Değerli Komisyonunuz tarafından yapıldığı tahmin edilmekle birlikte

- Komisyonunuza davet edilenlerin beyanlarının,
- Komisyonunuz tarafından yazılı olarak bilgisine başvuru alanların verdikleri bilgilerin,
- Komisyonunuzca toplanmış belgelerin

yanısıra konuyla ilgili olarak,

Devlet arşivi, mevzuat, kurumlar tarafından yapılan düzenlemeler ve mümkünse ilgili birimlerin yazışmaları da taranarak bir bütün olarak derlenmesi, ve baskılardan uzak, tarafsız ve objektif bakış açısıyla değerlendirilmesi, gelecekte yapılacak farklı araştırmalar için önem taşıyacak ve gelecek kuşaklara ışık tutacaktır.

Değerli Komisyonunuza çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Saygılarımla,

Prof. Dr. Tansu Çiller

Türkiye Cumhuriyeti 50, 51 ve

52. Hükümetlerin Başbakanı